

investytsiynykh modeley rehional'noho rozvytku [Principles of investment models for Regional Development]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 1, pp. 187-195. [in Ukrainian].

3. Mel'nyk M. I. (2011). Napryamy pidvyshchennya podatkovoho potentsialu stymulyuvannya dilovoyi aktyvnosti v Ukraini [Directions tax increase capacity to stimulate business activity in Ukraine]. *Ekonomist – Economist*, 295(5), pp. 29-35. [in Ukrainian].

4. Mazur I. I. (2011). Tinizatsiya ekonomiky Ukrainy v suchasnykh umovakh [Shadowing of Ukraine's economy in

modern conditions]. *Visnyk donets'koho natsional'noho universytetu [Bulletin of Donetsk National University]*, Tom 2, pp. 52-57. [in Ukrainian].

5. Mel'nyk M. I. (2014). Instytutsiynе zabezpechennya bezpeky biznes-seredovyshcha Ukrainy v umovakh yevropeys'koyi intehratsiyi [Institutional security business environment Ukraine in terms of European integration]. *Ekonomika. Upravlinnya. Innovatsiyi - Economics. Management. Innovations*, 11(1), pp. 69-82. [in Ukrainian].

УДК 330.341:658.1

Л. М. Лояк

кандидат економічних наук, доцент,
доцен кафедри готельно-ресторанної та курортної справи
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті розглянуто роль малого підприємництва, як ведучого сектору економіки, здатного гнучко реагувати на потреби ринку та мінливі умови господарювання, що визначає темпи економічного росту, склад і якість валового національного продукту. Акцентовано увагу на основних проблемах розвитку інноваційної діяльності малих підприємств. Дослідженням встановлено, що інноваційне підприємництво можна визначити як суспільний техніко-економічний процес, що приводить до створення кращих за своїми властивостями товарів, послуг чи технологій шляхом практичного використання нововведень. Визначено основні завдання інноваційної політики підприємства. Виокремлено певні види та моделі інноваційного підприємства: інноваційне підприємство на основі внутрішньої організації; інноваційне підприємство на основі зовнішніх організації; інноваційне підприємство на основі зовнішньої організації за допомогою венчурів.

Ключові слова: підприємництво, мале підприємство, інноваційний розвиток, інновація, інноваційна діяльність, інноваційний процес, інноваційна політика, інноваційне підприємництво, інноваційність.

Loyak L. THE ROLE OF INNOVATION IN SMALL BUSINESS DEVELOPMENT

The article examines the role of small pidryemnystva as a leading sector that can respond flexibly to changing market needs and economic conditions that determine economic growth, composition and quality of the gross national product. The attention on major issues of innovative small businesses. The study found that innovative entrepreneurship can be defined as social feasibility process that leads to the creation of the best properties for goods, services or technology through practical application innovations. The main task of the innovation policy of the company. Thesis there is determined certain models and innovative enterprise, innovative company based internal organization; innovative enterprise from external organizations; innovative company based organization with foreign ventures.

Keywords: business, small business, innovative development, innovation, innovation, innovation process, innovation policy, innovative entrepreneurship, innovation.

У сучасних умовах ринкових відносин, які розвиваються під впливом глобалізаційних процесів, усе більшого значення для країни набуває створення конкурентоспроможної економіки, що обумовлює посилення ролі і функцій державного управління, створення стабільного і прогресуючого внутрішнього ринку та розвиненого ринкового механізму. Це припускає для країни активізацію розвитку малого підприємництва, як ведучого сектору економіки, здатного гнучко реагувати на потреби ринку та мінливі умови господарювання, що визначає темпи економічного росту, склад і якість валового національного продукту [3, с.163]. Мале підприємництво у ринковій економіці – провідний сектор, що визначає темпи економічного зростання, склад і якість валового національного продукту. Розвиток малого підприємництва створює сприятливі умови для оздоровлення економіки України .

Мале підприємництво є самостійною ініціативною діяльністю малих підприємств та громадян підприємців, що відбувається за рахунок власних або залучених коштів на власний ризик з метою отримання підприємницького доходу, який виникає внаслідок середніх для економіки значень і відхилень від більш результативних, інноваційних видів діяльності. Інтенсивний розвиток малого та середнього бізнесу сприяє зростанню товарних ринків, формуванню сфери послуг, максимальній орієнтації виробництва на споживача. Одночасно конкуренція змушує підприємців використовувати інноваційні чинники розвитку, намагатися максимально комерціалізувати винаходи у будь-якій сфері інноваційної діяльності – науково-технічних розробках, управлінських рішеннях [4, с. 76]

Становлення і розвиток підприємництва в Україні та інших постсоціалістичних країнах справедливо пов'язують з ринковою трансформацією економіки.

Підприємницька діяльність розглядається як структуроутворювальний чинник нової системи економічних відносин, рушійна сила перетворень в економічній та соціальній сферах. Характерним при цьому є намагання дослідників зосередити увагу на таких рисах підприємництва як ризикованість, інноваційність, економічна і соціальна відповідальність, або розкрити вплив державного регулювання, макроекономічного середовища на розвиток окремих видів підприємницької діяльності й, зокрема, інноваційного підприємництва [4, с.310].

Дослідженню інноваційних процесів в різних сферах економіки присвячена велика кількість робіт. На даному етапі вдосконаленню інноваційної діяльності та вирішенню зазначених проблем спрямовані дослідження вітчизняних учених С.Васильчак, М. А. Йохна, М. М. Стадника, О.І.Амоши, Ю.М.Бажала, В.М.Гейця, О.О.Лапко, Б.А.Маліцького, С. М. Ілляшенко, В.О.Сизоненка, та інших.

Сучасний етап розвитку економіки України можна розглядати як складний та суперечливий процес перетворення економічних структур, що зумовлює утворення та розвиток нових суб'єктів підприємницької діяльності. Одним із перспективних напрямів створення конкурентно-ринкового середовища є розвиток малого підприємства.

Активізація інноваційної діяльності малих підприємств в умовах ринкової економіки передусім пов'язана з пошуком джерел і форм інвестування, які мають забезпечити баланс між інноваційними витратами та фінансовими можливостями, крім того, ця проблема загострюється зростаючою конкуренцією, яку поглиблюють світові процеси глобалізації.

Практика країн трансформаційного періоду, до яких належить і Україна, демонструє пасивність до реалізації стратегічних завдань інноваційного розвитку. Однак за умови прагнення досягти показників розвитку провідних країн та стати рівноправним учасником Світової організації торгівлі (СОТ) і Європейського Союзу (ЄС), що сьогодні є визначальними цілями внутрішньоекономічної та зовнішньої політики нашої держави, система заходів має бути сфокусована на приділенні уваги питанням стимулювання розвитку інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, зокрема й малих підприємств [5, с. 357].

Мале підприємство є невід'ємною складовою будь-якої ринкової системи господарювання, незалежно від рівня її розвитку. Світовий досвід дає змогу стверджувати, що велике виробництво та мале підприємство не протиставляються одне одному. Якщо у промисловому виробництві 2/3 усіх вироблених товарів (у натуральному вираженні) – це результат діяльності транснаціональних і великих національних корпорацій, то вартісний внесок у створення ВВП та частка зайнятих працівників більші у малому підприємстві. Великий та малий бізнес взаємодіють, взаємодоповнюють один одного. Але для життєздатності малого підприємства використовують сукупність цілеспрямованих державних заходів, які ініціюють запуск

самодостатнього механізму сприяння розвитку цього сектору [4, с.77].

У розвинених ринкових системах виокремлюють такі економіко – правові умови функціонування підприємницького сектору у цілому і малого підприємства зокрема:

- приватна автономність підприємця – необмеженість дій у виборі сфери, методів, місця здійснення підприємницької діяльності;
- власна мотивація підприємця на одержання прибутку, максималізацію доходів, розвиток бізнесу, реалізацію творчо – продуктової здібностей;
- повна самостійність і відповідальність за фінансові, екологічні та соціальні наслідки діяльності.

Характерними рисами розвитку малого підприємства у перехідній економіці є:

- 1) Специфічність мети діяльності – переважає бажання власника підприємства досягти достатнього рівня власного добробуту і матеріального забезпечення працівників над метою розвитку фірми шляхом інвестування прибутків;
- 2) Підвищений ризик ведення власної справи – висока мобільність матеріально – фінансових ресурсів не відповідає розмірам резервів і можливостям залучення зовнішніх джерел фінансування;
- 3) Переважне покладання на власні сили – недостатнє використання ринкової інфраструктури, консалтингових, інформаційних, посередницьких послуг як результат хронічного браку оборотних коштів;
- 4) Специфічність самостійності – недостатня інтегрованість у систему корпоративного бізнесу внаслідок браку навичок договірної роботи, пошуку партнерів у великому бізнесі [4, с. 77-78].

В умовах сучасного розвитку суспільства якісні технології відіграють дедалі більшу роль, тому значна кількість держав приділяє увагу саме інноваційній складовій економічного зростання. При цьому мале підприємство розглядається як важливий та повноцінний суб'єкт ринку, на базі якого реалізуються інновації [5, с.357].

Характерною рисою, що виділятиме успішне мале підприємство є інтенсивність використання ним у своїй діяльності інноваційної складової. Інноваційні процеси, інноваційні продукти, інноваційні впровадження є основою для забезпечення належного рівня конкурентоспроможності малого підприємства, забезпечуючи йому тим самим сталий розвиток [2].

Інновація є поліваріантним процесом створення нових продуктів, технологій та послуг, поєднаним із запровадженням нових організаційних та економічних форм, що забезпечують підприємству переваги над конкурентами на тривалу перспективу, підвищеною увагою до оцінки майбутніх запитів споживачів.

З погляду підприємства економічна природа інновацій полягає у зміні доходу від ресурсів, а з погляду споживання вона уособлює зміну цінності задоволення потреби споживача, допомагаючи йому використовувати запропонований новий продукт або технологію для формування його бізнесу або підвищення конкурентоспроможності діючого. Тим

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

самим інновація є дієвим засобом та стимулом підприємництва, приносить науково-технічний, економічний та ринковий ефект.

Під інноваційним підприємництвом розуміють процеси створення і комерційного використання техніко-технологічних нововведень. Зазвичай, в основі підприємницької інноваційної діяльності лежать нововведення в області продукції чи послуг, що дають змогу створити новий ринок, задовольнити нові потреби. Інновації служать специфічним інструментом підприємництва – навіть не самі інновації, а направлений організований пошук новинок, постійна спрямованість підприємницьких структур на нього [4, с. 314].

Створення і впровадження інновацій – складний і досить ризикований процес. Складність його полягає у тому, що необхідно створювати такі засоби виробництва і праці, яких ще не існувало або модернізувати діючі, які повинні якісно перевершити відомі аналоги. Крім того існує певний ризик, оскільки невідомо, як сприйматиме споживач новий продукт, а якщо новий продукт буде впроваджено у виробництво, то невідома його адаптація та економічна ефективність. Стає очевидним, що інноваційний процес повинен бути продуманий від інноваційних ідей і створення відповідних підприємств та організацій до формування інноваційної політики підприємств та впровадження інноваційних проектів. Інноваційні ідеї стають основою формування відповідних організацій, які повинні вирішувати певні проблеми у загальному ланцюгу проблем інноваційного процесу.

Одним з найважливіших завдань у створенні малих інноваційних підприємств є формування їх структури, яка спроможна вирішити проблеми і досягти заданої мети. Структура підприємства має бути динамічною і змінювати свої параметри до виконання тих завдань, які виникають у процесі створення інновацій. Організаційні структури створюються для досягнення певних цілей. У свою чергу цілі формуються шляхом аналізу думок і припущень, форм і методів їх досягнення силами творчого колективу [1, с.126].

Інноваційні підприємства формуються на основі змісту і структури самого інноваційного процесу, зокрема фундаментальних досліджень, прикладних досліджень і новаційних розробок, впровадження технічних та технологічних новацій у виробництво, випуску нових видів продукції і її реалізацію. Цей процес складається з окремих видів діяльності. Які стають основою створення окремого інноваційного підприємства. Кожне з інноваційних підприємств становить певну ланку загального інноваційного процесу. На рис.1 представлена система інноваційних підприємств.

Усі підприємства взаємодіють між собою, оскільки діяльність наступної ланки залежить від діяльності попередньої. Формування і функціонування інноваційних підприємств

підпорядковане логіці інноваційного процесу, зокрема поділу праці, який він викликає [1, с.127].

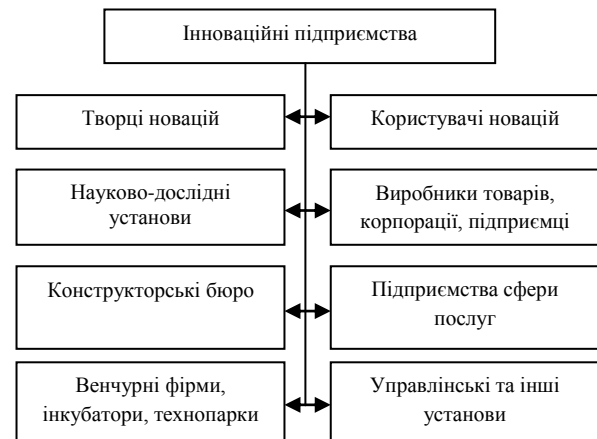


Рис.1. Система інноваційних підприємств [1]

Інноваційне підприємництво – це особливий новаторський процес створення чогось нового, процес господарювання, в основі якого лежить постійний пошук нових можливостей, орієнтація на інновації. Воно пов'язане з готовністю підприємця брати на себе весь ризик зі здійснення нового проекту чи поліпшення існуючого, а також фінансову, моральну і соціальну відповідальність, що виникає при цьому.

У загальному плані інноваційне підприємництво можна визначити як суспільний техніко-економічний процес, що приводить до створення кращих за своїми властивостями товарів, послуг чи технологій шляхом практичного використання нововведень.

Варто відзначити, що науковці в економічній літературі виділяють три основних види інноваційного підприємництва:

1. Інновація продукції, тобто процеси оновлення збутового потенціалу підприємства, що забезпечує життєздатність фірми, збільшення обсягу прибутку, розширення її частки на ринку, збереження клієнтури, закріплення незалежного становища, підвищення престижу, створення нових робочих місць та ін.

2. Інновація технології – процес оновлення виробничого потенціалу, спрямований на підвищення продуктивності праці, економію енергії, сировини та інших ресурсів, що, у свою чергу, дає можливість збільшити прибуток фірми, удосконалити техніку безпеки, провести заходи щодо захисту навколишнього середовища, ефективно використовувати інформаційні системи.

3. Соціальні інновації – загальний процес планомірного поліпшення гуманітарної сфери підприємства. Використання таких інновацій розширює можливості на ринку робочої сили, мобілізує персонал підприємства на досягнення поставлених цілей, закріплює довіру до соціальних зобов'язань підприємства перед співробітниками і суспільством загалом.

На основі способу організації інноваційного процесу у фірмі економіст О.В. Сизоненко виокремлює три моделі інноваційного підприємства:

1. Інноваційне підприємство на основі внутрішньої організації, коли інновація створюється і освоюється всередині фірми її спеціалізованими підрозділами на базі планування та моніторингу, їхньої взаємодії за інноваційним проектом.

2. Інноваційне підприємство на основі зовнішніх організацій за допомогою контрактів, коли замовлення на створення й освоєння інновації розміщується між сторонніми організаціями.

3. Інноваційне підприємство на основі зовнішньої організації за допомогою венчурів, коли фірма для реалізації інноваційного проекту організовує дочірні венчурні фірми, що залучають додаткові фінансові та інші засоби.

Для здійснення безперервного інноваційного процесу підприємство мусить проводити різносторонню спрямовану політику нововведень. Річ у тому, що інновації є результатом комплексу заходів наукового, організаційного, економічного, фінансового, технічного та іншого спрямування. Ці заходи дають потрібний результат, якщо їх запровадження буде відповідати логіці інноваційного процесу. Такі заходи є взаємозумовлені, і інноваційний процес потребує їх вчасної реалізації. Тому інноваційна політика підприємства повинна охоплювати:

- обґрунтування і розробку планів та програми інноваційної діяльності, визначення пріоритетів та економічних розрахунків щодо діяльності нововведень;
- проведення спостереження, коректування на етапі розробки, перевірки, апробації інновації та її впровадження у виробництво;
- розробку заходів формування концепції інноваційного мислення персоналу, розгляд проектів розробки інновацій, сприйнятності для підприємства;
- формування концепції і проведення єдиної інноваційної політики, координацію інноваційної діяльності у всіх структурних підрозділах підприємства;
- забезпечення інноваційної діяльності фінансовими, кадровими, матеріально-технічними ресурсами, створення економічних передумов стимулювання інновацій, збудження інноваційної ініціативи, створення ініціативних груп для комплексного вирішення інноваційних планових завдань.

На рис.2 представлено фактори впливу на формування інноваційної політики підприємства.

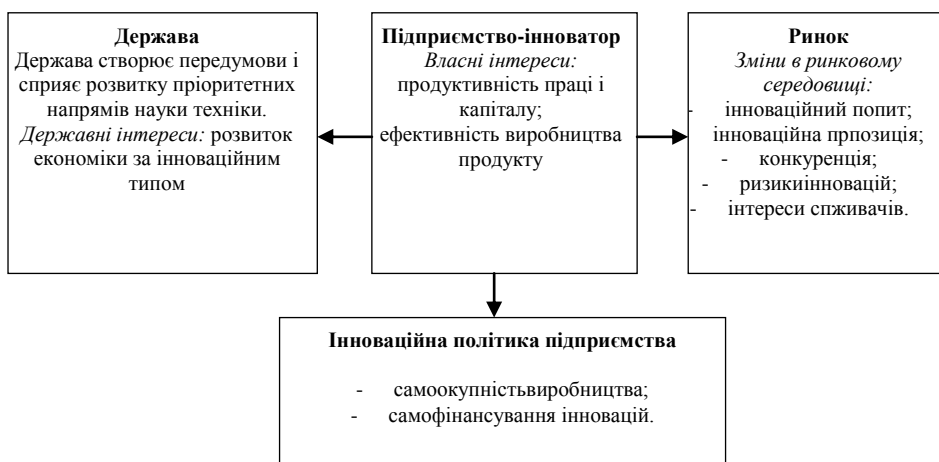


Рис. 2. Фактори впливу на формування інноваційної політики підприємства [1]

Малі підприємства сьогодні не можуть повноцінно виконувати роль стимулятора інноваційного розвитку в Україні через відсутність у чинному законодавстві визнання та закріплення цієї функції за малими підприємствами з визначенням відповідних важелів регулювання державою інноваційних процесів. Проблема залучення малих підприємств до інноваційної діяльності в Україні залишається невирішеною. За даними офіційної статистики, ступінь поширення інноваційних процесів у вітчизняному малому підприємстві помітно відстає від аналогічного показника у вітчизняній економіці в цілому та у малому підприємстві розвинутих країн світу. Необхідно зазначити, що основними проблемами розвитку інноваційної діяльності малих підприємств є:

- проблеми фінансового характеру: нестача власних коштів підприємств, ускладненість залучення фінансових ресурсів з ринкових джерел (зокрема, жорсткі умови кредитування, недостатня фінансова підтримка з боку держави);
- проблеми організаційно-комунікаційного характеру: нерозвинутість ринку технологій; незрілість інноваційної інфраструктури, що має надавати посередницькі, інформаційні, юридичні, експертні, фінансово-кредитні та інші послуги; недоліки нормативно-правової бази інноваційної діяльності; відсутність умов для налагодження коопераційних зв'язків з іншими суб'єктами інноваційного процесу;
- проблеми інформаційного характеру: відсутність або недоступність систематизованої інформації про нові технології, що мають потенціал комерціалізації, а також про стан та прогностичні оцінки кон'юнктури ринків збуту інноваційної продукції;
- проблеми внутрішньовиробничого характеру: низький інноваційний потенціал підприємства, нестача кваліфікованого технічного та управлінського персоналу на тлі незрілості консалтингової та інжинірингової інфраструктури;
- проблеми ринкового характеру: висока вартість нововведень, невизначеність строків інноваційного процесу, високий економічний ризик інноваційної діяльності, тривалі строки окупності нововведень,

низький платоспроможний попит на вітчизняну інноваційну продукцію. Низький рівень інноваційної активності малого підприємництва в Україні обумовлений загостренням інституціональних та ресурсних проблем інноваційної діяльності, а саме: фінансових, організаційно-правових, інформаційних та ринкового характеру [5, с.359].

Отже, роль підприємництва полягає насамперед в тому, що воно виступає каталізатором економічного розвитку. Ефективний розвиток інноваційного малого підприємництва в регіонах України можливий лише за умов формування адекватного механізму управління інфраструктурою інноваційного підприємництва, який враховує специфіку діяльності всіх видів інноваційних структур. Залучення інноваційних процесів у розвиток малого підприємництва є перспективним і необхідним заходом у контексті сучасної ситуації щодо стану та розвитку малого підприємництва в Україні.

Список використаних джерел:

1. Заблоцький Б.Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності / Б.Ф. Заблоцький : [навчальний посібник]. – Львів : Новий Світ – 2000, 2007. – 456 с.

2. Лояк Л.М. Інноваційний розвиток як фактор підвищення конкурентоспроможності малого підприємства туристичної галузі / Л.М. Лояк // Карпатський край. Наукові студії з історії, культури, туризму. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2013. – Вип. 1(3). – С. 155–161.

3. Оцінка якості цільових програм державної підтримки розвитку малого бізнесу: [монографія] / Кузім М.О., Матюшенко І.Ю., Полторак Н.І. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2009. – 328 с.

4. Сизоненко В.О. Сучасне підприємництво підприємництва / В.О. Сизоненко : [навчальний посібник]. – К.: Знання – Прес, 2008. – 440 с.

5. Шайдюк І. Є., Черкасова Н.І. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності малих підприємств в Україні / І. Є. Шайдюк, Н.І. Черкасова // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – №1(3). Том 2. – С. 357-362.

References

1. Zablots'kyu B. F. (2000, 2007). *Ekonomika y orhanizatsiya innovatsiynoyi diyal'nosti [Economics and organization innovation]*. L'viv : Novyy Svit, 456 p. [in Ukrainian].

2. Loyak L. M. (2013). *Innovatsiynyy rozvytok yak faktor pidvyshchennya konkurentospromozhnosti maloho pidpryyemstva turystychnoyi haluzi [Innovative development as a factor in improving the competitiveness of small enterprises of the tourism industry]*. *Karpat-s'kyu kray. Naukovi studiyi z istoriyi, kul'tury, turyzmu [Highlands. Scientific studies on the history, culture and tourism]*. Ivano-Frankivs'k : Foliant, 1(3), pp. 155–161. [in Ukrainian].

3. Kyzym M.O., Matyushenko I.Yu., Poltorak N.I. (2009). *Otsinka yakosti tsil'ovykh prohram derzhavnoyi pidtrymky rozvytku maloho biznesu [Evaluation of the quality programs of state support of small business]*. Kh.: VD «INZhEK», 328 p. [in Ukrainian].

4. Syzonenko V .O (2008). *Suchasne pidpryyemnytstvo pidpryyemnytstva [The modern business enterprise]*. Kyiv: Znannya, 440 p. [in Ukrainian].

5. Shaydyuk I. Ye., Cherkasova N.I. (2010). *Problemy ta perspektyvy rozvytku innovatsiynoyi diyal'nosti malykh pidpryyemstv v Ukrayini [Problems and prospects of development of innovative activity of small enterprises in Ukraine]*. *Byuleten' Mizhnarodnoho Nobelivs'koho ekonomichnoho forumu [Bulletin International Nobel Economic forumu]*, 1(3), Tom 2, pp. 357-362. [in Ukrainian].

УДК 339.564: 62/69 (477)

О. С. Процевят

інженер, здобувач відділу розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій

ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України”, м. Львів

ОГЛЯД ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОСТІ РЕГІОНУ

У науковій статті здійснено огляд теоретико-методичних підходів до оцінювання експортного потенціалу промисловості регіону. Запропоновано експортний потенціал промисловості регіону розглядати з позиції синтезу трьох взаємопов'язаних категорій: експортного потенціалу промисловості, експортного потенціалу регіону, експортного потенціалу промислових підприємств. Проаналізовано існуючі підходи до трактування сутності економічної категорії “експортний потенціал”. Представлено авторське трактування економічної категорії “експортний потенціал промисловості регіону”. Вивчено сучасні методики оцінювання експортного потенціалу на макро, мезо- та мікро- рівнях. Встановлено, що оцінювання експортного потенціалу промисловості регіону повинно передбачати: аналіз сучасного стану експортного потенціалу промисловості регіону, визначення складових формування експортного потенціалу регіону, встановлення факторів впливу на стан експортного потенціалу регіону, визначення пріоритетних видів промислової продукції, що мають значні конкурентні переваги на зовнішньому ринку, представлення напрямів та механізмів нарощення експортного потенціалу промисловості регіону.

Ключові слова: експортний потенціал, промисловість, регіон, підприємство.